

PROFESNÍ VÝZVY STUDENTŮ UČITELSTVÍ PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

PROFESSIONAL CHALLENGES OF PRIMARY SCHOOL TEACHER EDUCATION

Radka Durníková^{1,2}, Dominik Rubáš¹

1 Katedra primární a preprimární pedagogiky, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Technická univerzita, Liberec

2 Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Příspěvek se věnuje profesním výzvám studentů učitelství primárního vzdělávání. Analyzuje jejich klíčové profesní výzvy, představuje komparativní analýzu formulovaných profesních výzev studentů 2. a 4. ročníku a mapuje reflexi vývoje profesních kompetencí studentů 5. ročníku. Studie vychází z tematické analýzy odpovědí studentů zaznamenaných v jejich portfoliích. Výsledky naznačují důraz na rozvoj komunikačních dovedností a profesního sebevědomí studentů a motivaci žáků. Studenti nižších ročníků se primárně orientují na vlastní profesní rozvoj, zatímco ti z vyšších ročníků kladou důraz na potřeby žáků. Získané poznatky mohou přispět ke zkvalitňování pregraduální přípravy budoucích učitelů.

Klíčová slova: *primární vzdělávání, profesní výzvy, pedagogická praxe, profesní kompetence učitelů*

Abstract

The paper focuses on the professional challenges of primary school teacher education. It analyzes the main professional challenges and presents a comparative analysis of challenges formulated by second- and fourth-year students, as well as reflections on the development of professional competencies among fifth-year students. The study is based on a thematic analysis of open-ended responses in student portfolios. The results indicate an emphasis on the development of students' communication skills, professional self-confidence, and pupil motivation. Students in the lower years primarily focus on their own professional development, whereas those in the higher years place greater

emphasis on pupils' needs. The findings may contribute to improving the quality of pre-service teacher education.

Keywords: *primary education, professional challenges, teaching practice, professional competencies of teachers*

1 ÚVOD

Systematická práce s profesními cíli posiluje odpovědnost za vlastní rozvoj a přispívá k profesní připravenosti v souladu s Kompetenčním rámcem absolventa a absolventky učitelství (KRAAU; MŠMT, 2024). Vnímaná profesní připravenost studentů poskytuje zpětnou vazbu o kvalitě pregraduální přípravy a zdůrazňuje oblasti dalšího rozvoje (Korthagen, 2004). Ačkoliv koncepce pregraduální přípravy učitelů akcentuje reflexi vlastní pedagogické činnosti, není zcela prozkoumáno, které výzvy si studenti stanovují a jakých strategií využívají. Cílem článku je identifikovat klíčové profesní výzvy studentů.

2 TEORIE

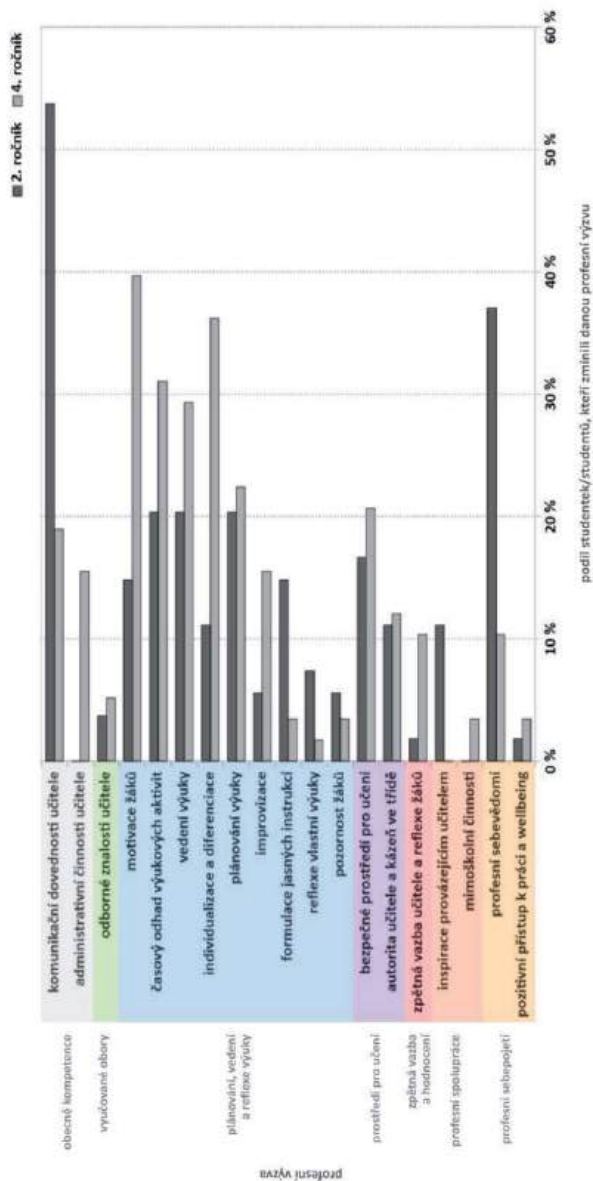
Profesní výzva dle Vaculík Pravdové (2022) provází studenty učitelství při utváření jejich profesního sebepojetí od počátku studia a vede je k ověřování (ne)chtěných podob profesního já v pedagogické praxi. Autoři příspěvku chápou profesní výzvy jako vědomě formulované profesní cíle stanovované před pedagogickou praxí, jež reflektují individuální potřeby studentů, jsou záměrně sledovány a reflektovány. Formulování profesních cílů prostřednictvím reflektivních deníků či esejí (Kolumber & Janíková, 2024; Spilková & Zitková, 2024) podporuje profesní i osobnostní rozvoj studentů a přispívá k utváření profesního sebepojetí (Vaculík Pravdová, 2022). Rozvoj profesních kompetencí studentů je klíčovým předpokladem úspěšného výkonu učitelské profese a je systematicky podporován v rámci profesionalizačně orientovaného vzdělávání (Tomková & Spilková, 2019).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro naplnění cíle byl zvolen kvalitativní výzkumný design. Základním zdrojem dat byla tematická analýza odpovědí 112 studentů 2. a 4. ročníku Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL, oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Data byla získána v akademickém roce 2024/25 a v zimním semestru 2025/26. Podkladem analýzy byly reflektivní texty studentů získané z jejich pedagogických portfolií. Data měla podobu volné narace na základě zadání: *Čeho bych rád/a docílil/a v rámci mé pedagogické praxe? Jakým způsobem se o to budu snažit? Jak mohu doložit plnění profesní výzvy?* Studenti mohli uvést více profesních výzev. Analýza umožnila označit klíčové profesní výzvy a provést komparaci mezi sledovanými ročníky. Pro získání hlubšího porozumění byly také analyzovány reflexe profesních kompetencí studentů 5. ročníku. Kombinace metod směřuje k vytvoření uceleného pohledu na profesní výzvy studentů.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Analýza dat ukázala, že studenti 2. ročníku vnímají jako klíčové profesní výzvy zejména rozvoj komunikačních dovedností, posilování profesního sebevědomí a efektivní časové plánování výuky. Jejich pozornost se soustředí i na plánování a vedení výuky, inspirují se také prací provázejících učitelů, kterou vyšší ročníky neuváděly. U studentů 4. ročníku převažovala snaha o motivaci žáků, například prostřednictvím atraktivních a inovativních aktivit, potřeba individualizace a diferenciací výuky s ohledem na vzdělávací potřeby žáků, optimalizace časového rozvržení výuky, vedení výuky a tvorba bezpečného prostředí ve třídě. Komparace ročníků ukázala posun od orientace na vlastní profesní rozvoj u nižších ročníků k výraznějšímu zaměření na žáka a podmínky jeho učení u ročníků vyšších (viz obrázek 1). Studenti 5. ročníku v reflexích profesních kompetencí nejčastěji uváděli nárůst profesního sebevědomí a didaktickou připravenost pro vstup do učitelské profese.

Obrázek 1: Podíl studentek/studentů 2. ročníku ($n = 54$) a 4. ročníku ($n = 58$), kteří zmínili danou profesní výzvu. Barvy korespondují s jednotlivými oblastmi KRAAU.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Výsledky naznačují, že profesní výzvy studentů primárního vzdělávání se v průběhu studia proměňují a odrážejí posun od orientace na vlastní profesní rozvoj k důrazu na individuální potřeby žáků. Systematická práce s profesními cíli je významným nástrojem rozvoje profesních kompetencí a posilování profesní sebedůvěry studentů. Zjištění poukazují na význam diferencovaného přístupu k podpoře studentů v jednotlivých fázích studia: nižší ročníky profitují zejména z modelových ukázek praxe a vedení provázejících učitelů, zatímco vyšší ročníky více využívají uplatňování strategií umožňujících adaptovat výuku individuálním vzdělávacím potřebám žáků. Limitem výzkumu je jeho zaměření na specifický kontext jediné vzdělávací instituce. Přesto mohou být poznatky východiskem pro další výzkum i pro optimalizaci přípravy učitelů a podporu reflektivní pedagogické praxe.

6 LITERATURA

- Kolumber, T., & Janíková, M. (2024). Reflektivní deníky v profesní přípravě studentek učitelství prvního stupně základních škol. *Pedagogická orientace*, 34(1–2), 47–67. <https://doi.org/10.5817/PedOr2024-1-2-47>
- Korthagen, F. A. J. (2004). In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20(1), 77–97. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2003.10.002>
- MŠMT. (2024). *Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství*. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/kompetencni-ramec-absolventa-ucitelstvi>
- Spilková, V., & Zitková, H. (2024). Eseje jako nástroj k identifikaci a formování profesního sebepojetí studentů učitelství. *Pedagogika*, 74(1), 13–38. <https://doi.org/10.14712/23362189.2024.3974>
- Tomková, A., & Spilková, V. (2019). Profesionalizace vzdělávání učitelů pro primární školu – možnosti a meze. *Orbis Scholae*, 13(1), 9–29. <https://doi.org/10.14712/23363177.2019.19>
- Vaculík Pravdová, B. (2022). Utváření profesního sebepojetí učitele jako součást kurikula studijního programu učitelství. *Pedagogika*, 72(2), 185–216. <https://ojs.cuni.cz/pedagogika/article/view/2072>